

Magyarország határok nélkül – de viták közepette

Díszvendégség, kulturális image-teremtés, távlatos főszerep – Öt nap áll rendelkezésünkre októberben Frankfurtban

Három éve tört ki a magyar Frankfurt-láz, miután a világ legnagyobb könyvvásárának vezetői úgy döntöttek, hogy – elsőként a volt szocialista országok közül – Magyarország lesz az 1999. októberi Frankfurteri Könyvvásár díszvendége. Páratlan lehetőség ez számunkra az európai uniós csatlakozás küszöbén, hiszen megmutathatjuk a világnak ezeréves kultúránk értékeit és sa-

játos arculatunkat. Csak előbb azt kell eldönteni, milyenek is vagyunk tulajdonképpen: örök pesszimisták, bukott forradalmakon búsulók vagy minden kudarc után újrakezdők, sikerre érdemes tehetségesek? A nemzeti image-t tükröző frankfurter forgatókönyvet két, egymást váltó kormány szakminisztériuma dolgozta ki, majd át, s mostanra készült el a végleges változat.

Valachi Anna NÉPSZAVA

1996 áprilisában, a III. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon ismertette a frankfurter szereplésünk forgatókönyvét kidolgozó agytröszt – Erdődy Gábor, akkori millenniumi miniszteri biztos, Radnóti Sándor esztéta és Miklós Tamás filozófus-irodalomtörténész-kiadóvezető – az eredeti koncepció körvonalait. A fogantatásakor kissé pesszimista hangoltságúnak tartott elképzelés lényege az volt, hogy az 1956-os – elbukott – magyar forradalom és az 1990-es – sikeres – rendszerváltás köré csoportosított tematikával, történelmi összefüggéseiben mutassuk be Frankfurtban a magyar kultúra értékeit. A magyar értelmiség „krémjével” folytatott konzultációk alapján kialakított program a magas kultúrát és a kortárs művészetet állította a középpontba.

A koncepció meghirdetésével egy időben a szervezőmunka is megkezdődött. A kormány eredetileg 2,5 millió márkás anyagi garanciát vállalt a frankfurter program megvalósítására. Bevonták az előkészítő bizottság munkájába Dalos György író, a berlini Magyar Ház igazgatóját; felálltak a Frankfurtba szánt, németre vagy más világnyelvre lefordítandó ma-

gyar műveket elbíráló kuratóriumok; s létrehoztak egy fordítóirodát, mely a külföldi kiadók és fordítók számára kiírt könyvpályázatokat koordinálta, hogy mind több magyar irodalmi alkotás jelenhessen meg világnyelveken.

Úgy tűnt, minden megy a maga útján, ám a koncepcióbizottság terveinek megvalósítása csigalassúsággal haladt. Radnóti Sándor emiatt elsősorban a minisztériumot hibáztatta. Ráadásul az első pillanattól úgy érezték: késésben vannak. Egy év után, 1997 novemberében Radnóti Sándor megelégtelt a felelőtlen, tervszerűtlen, bürokratikus előkészítő munkát, s Miklós Tamással együtt lemondott.

A két ötletgazda tisztességét nem vették át mások, de idővel szükségszerűen módosultak az eredeti tervek. Miután a szponzorok nem voltak hajlandók a minisztériumot, azaz az államot támogatni, a rendezvény anyagi lebonyolítására megalakították a Frankfurt '98 Kht.-t. 1998 májusában azonban a kht. ügyvezető igazgatója, Morcsányi Géza is lemondott, mert nem kapta meg az 1998-ra esedékes százmillió forintot, s a közhasznú társaság fizetésképtelenné vált. Minden a feje tetején állt az 1998. évi kormányváltás idején, no-

ha a rendezvény időpontja vésszesen közeledett.

1998 nyaratól az újonnan létrejött Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának vezetője, dr. Szegedy-Maszák Mihály akadémikust, irodalomtörténészt, az ELTE tanszékvezetőjét, a Bloomingtoni egyetem professzorát – a Magyar Millenniumi Emlékbizottságtól függetlenül – önálló miniszteri biztosnak nevezte ki az 1999-es Frankfurter Könyvvásár magyar programjainak előkészítésére és irányítására. Az új irodalmi kurátorok – Dalos György író és Kulcsár Szabó Ernő irodalomtörténész –, illetve a Frankfurt '99 Kht. új ügyvezetője, Bernáth Árpád professzor, a szegedi JATE Német Intézetének igazgatója arra törekedtek, hogy minél teljesebbé tegyék a Frankfurter Könyvvásár magyar kínálatát a visszautasított, illetve a még el nem bíralt pályázatok értékelése alapján. Tavaly októberben, az előző Frankfurter Könyvvásár idején már a célegyenesbe érkezett az előkészítő munka, de még elég idő állt rendelkezésre ahhoz, hogy módosítsák az új kurátorok szempontjai szerint bővíthető programot. Felülvizsgálták az eddig két fordulóban lebonyolított könyvpályázatok eredményét, s úgy döntöttek, hogy az elutasítottak közül

néhány művet mégis lefordítatnak, hogy az eredeti program „tematikai és műfaji egyoldalúságait” kiküszöböljék. Elsősorban a történelmi, művelődéstörténeti, illetve a nem kortárs szépirodalmi művek választékát szélesítették. Bemelték a kínálatba a korábbi magyar szépirodalmat is – például Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, Illyés Gyula, Németh László, Márai Sándor, Móricz Zsigmond, Radnóti Miklós műveit –, az élő szerzők esetében pedig bővítették a bemutatkozók körét, hogy műveikkel ne csak a német nyelvterületen már eddig is jól ismert magyar szerzők – például Kertész Imre, Konrád György, Eörsi István, Esterházy Péter, Nádas Péter – legyenek személyesen jelen a rendezvényen, hanem a nyolcvanas-kilencvenes évek irodalmának alkotói is, köztük például Bartók Béla, Garaczi László, Kukorelly Endre, Márton László, Závada Pál, illetve az egészen fiatalok is, akiknek műveit egy antológiában teszik közzé. Az első fordulóban támogatásra méltónak talált művekkel együtt összesen több mint ötszáz magyar könyvön lesz majd látható a magyar logo, a kitért szárnyú pillangót ábrázoló címke, mely díszvendégségünk szlogenjét, a Határtalan Magyarország

fogalmát szimbolizálja. A kormány összesen félmilliárd forintot fordít a németországi bemutatkozás költségeire.

Mivel Frankfurt nemcsak a könyv ünnepének színhelye lesz, hanem az egész magyar kultúráé, az úgynevezett járulékos rendezvényeket is ebben a szellemben állították össze. A legnagyobb képzőművészeti tárlat az Esterházy-gyűjtemény olasz darabjainak ad majd otthont a Schirn Kunsthalléban, s ugyanott lesznek láthatók Rippl-Rónai József művei is. A frankfurter Zsidó Múzeum látja vendégül a Budapesti Zsidó Múzeum és Levéltár gyűjteményének válogatását. Ugyancsak látható lesz a Kecskeméti Fotómúzeum anyagból válogatott kiállítás, mely párhuzamosan mutatja be azoknak a nagy magyar fotográfusoknak a munkáit, akik „elementek” – köztük André Kertész, Brassai, Robert Capa, Moholy-Nagy László – és akik itthon maradtak, de szintén világszínvonalon fényképeztek.

Gazdag zenei program is felvonul majd Frankfurtban: az autentikus népzenei Csermák, Liszt, Bartók és Kodály műveitől a kortárs magyar zeneszerzők legújabb alkotásáig sokféle zenei kínálattal állunk a nemzetközi közönség elé. Fellép többek között a Nemzeti Filharmonikus Zenekar Kocsis Zoltán vezényletével, az UMZE kortárs zenei kamaragyüttes, a Festetics Quartett és Ránki Dezső, továbbá Sebestény Márta és a Muzsikás együttes. Október 17-én a budapesti Klezmer Band lép fel.

A magyar színházi élet,

azon belül a kortárs magyar táncművészet legkiemelkedőbb képviselői is bemutatkoznak a német közönség előtt. Október 17-én a Bockenheimer Depot négy különböző produkciónak ad otthont. A budapesti Trafó pedig egy hétre a Mousonturmbe költözik, ahol magyar tánc- és filmbemutatók, kiállítások, multimedias előadások követik egymást. A Theater 695 Nagy András Alma Mahler életéről írt monodrámáját tűzi műsorára.

Már májustól archív magyar filmeket tűz műsorára a frankfurter Filmmúzeum: régi némafilmekből, az első magyar dokumentumfilmekből, Budapestet bemutató rövidfilmekből és kortárs alkotók munkáiból összeállított válogatásokat vetítenek. Egyidejűleg kiállítás nyílik a művészi igényű filmplakátokból és a filmtörténeti szakmunkákból, s két kiadványban a magyar film történetét is közreadják.

A fentiekben csupán részlegesen ismertett program összeállításával párhuzamosan bírálták el néhány hónapja az 1800 négyzetméteres frankfurter magyar pavilon építésére az Építész Kamarával közösen kiírt, meghívásos pályázatot is. A zsűri – melynek Vukov Konstantin, dr. Bernáth Árpád, Vargha Ildikó, Makovecz Imre és Kerényi József volt a tagja – Ferencz István tervét találta a legjobbnak. Az általa megálmodott belső tér egyik érdekessége, hogy a könyvespolcokat tizenkét szobor formájú tárló helyettesíti, melyeken a magyar kultúra egy-egy kimagasló képviselőjének mell-

szobra lesz látható: Bartók Béla, Csontváry Kosztka Tivadar, Hunyadi János, József Attila, Kőrösi Csoma Sándor, Misztótfalusi Kiss Miklós, Neumann János, Pázmány Péter, Semmelweis Ignác, Széchenyi István, Szent-Györgyi Albert és Tessedik Sámuel kapnak szobrot a frankfurter magyar pavilonban.

Am szinte az utolsó pillanatban, április 24-én új helyzet teremtődött: a frankfurter könyvvásár igazgatóságának döntése értelmében a magyar pavilont nem a korábbi 1800 négyzetméteres területen, hanem az 5000 négyzetméteres 3-as pavilon földszintjén rendezhetjük be. Ferencz Istvánnak, a pavilon tervezőjének rekordidő alatt kellett át dolgozta korábbi terveit, de az eredeti koncepció változatlan maradt.

Öt nap áll rendelkezésünkre tehát október 13. és 17. között, hogy a sokszor átalakított, de meggyőző forgatókönyv alapján elvégezzük a nagy mutatványt: Magyarország kiléphet határai közül, s a frankfurter könyvvásár főszereplőjeként megmutathatja magát és kultúrája kimeríthetetlen gazdagságát a külföldieknek. A szereplés egyszerű, ám távlatilag egészen bizonyosan kamatozik. A németre, angolra, franciára lefordított magyar művek akkor is új olvasókat hódítanak majd meg ezeken a nyelvterületeken, amikor már régen elfelejtettük, mennyi akadályt kellett legyőzni ahhoz, hogy Magyarország külső és belső határok nélkül mutathassa meg vonzó tükörképét – nemcsak a nagyvilágnak, hanem önmagának is.